УПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ. ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ

Марко Бобровський, заступник директора

з науково – методичної роботи

ліцею «Універсум» Шевченківського району міста Києва

Сучасна середня освіта в Україні знаходиться перед рядом викликів. Вони пов'язані, у першу чергу, з невідповідністю змісту і форм освітньої діяльності сучасним соціально – економічним реаліям та запитам суспільства. В епоху глобалізації середня освіта не може існувати у «застиглих» рамках 30 – 40-річної давності. Загальна середня освіта у цілому поки що живе минулим і залишається в ньому, пролонгуючи освітні парадигми середини XX століття, намагаючись не помічати, що за вікном вже XXI століття. Наразі ми не можемо задовольнятись виключно накопиченням знань нашими учнями, випускник школи, який володіє найкращою ерудицією, не може бути успішним у постіндустріальну епоху розвитку суспільства.

Що може запропонувати школа, яка відстала від сучасних вимог суспільства? Тільки жорстку, шкідливу, незручну класно - урочну систему. І вона пропонує.

Примушує дітей висиджувати по вісім уроків, платить зарплату вчителям за кількість проведених уроків. Учителю класно - урочна система може тільки запропонувати роботу за принципом “прочитав і пішов”. Ну в крайньому разі, провів опитування з переказування підручника, та поставив поточні оцінки (переказане дитина забуде через кілька хвилин і ніколи не згадає). Кому потрібна така освіта? Така система освіти не сприймається дітьми, їх це виснажує морально і фізично, підриває здоров’я. А учні старшої школи стоїчно виносять екзекуцію у вигляді класно - урочної системи заради оцінки в атестаті. Відмініть середній бал атестата при вступі і класи старшої школи спорожніють.

Класно – урочна система відіграла свою позитивну роль, особливо в умовах радянської політехнічної школи, коли успішність людини залежала від суми накопичених знань, але наразі стає все більше учасників навчально – виховного процесу, яких вона не влаштовує. Класно – урочна система має ряд недоліків. Зокрема, в умовах такої системи учитель виступає, хоче він цього чи ні, у ролі ретранслятора знань, що було важливо в індустріальну епоху і що стало рудиментом у постіндустріальну. В умовах класно – урочної системи обмежується, у тій чи іншій мірі, свобода учня, у першу чергу, свобода своєї власної думки. І, безперечно, ще одним недоліком є те, що дуже часто учителю на уроці просто не вистачає часу для викладення навчального матеріалу, особливо це стосується предметів, які викладаються у обсязі 1 – 2 год на тиждень. У зв’язку з цим все більше батьків починають задумуватись про навчання вдома, адже суму знань та необхідну інформацію може дати і Інтернет. Подобається нам це чи ні, ми маємо сьогодні шукати нові підходи до роботи з учнем. Одним з таких сучасних організаційних форм освітнього процесу є система змішаного навчання (ЗН).

Саме з цією метою ліцей “Універсум” Шевченківського району міста Києва і долучився до дослідницько - експериментальної роботи з пошуку і апробації сучасних організаційних форм побудови освітнього процесу. Нам необхідно було знайти таку організаційну форму, яка б забезпечувала не ретрансляцію інформації, а критичне ставлення до неї, уміння користуватись інформацією, застосовувати її до вирішення прикладних задач. На наш погляд, саме система змішаного навчання може запропонувати шлях до вирішення даних питань.

Дослідницько – експериментальна робота з проблем дистанційного навчання розпочалась у 2014 році. Але в ході роботи стало зрозуміло, що дистанційна форма навчання не здатна вирішити усіх завдань, які ставить перед нами сучасна освіта, а в деяких випадках є навіть неефективною. Тому перед нами постало питання впровадити таку систему навчання, яка б задовольняла усіх учасників навчально – виховного процесу. В ході роботи ми поступово підійшли до

впровадження елементів змішаного навчання у навчально – виховний процес. Ми почали з найпростішої форми змішаного навчання – перевернутого навчання, поступово вдосконалюючи свою роботу. На жаль, на сьогоднішній день законодавчо регламентованою у школах України є класно – урочна система. І свою роботу з впровадження змішаного навчанням довелось здійснювати в умовах саме класно – урочної системи

Однією з технологій, яка допомагає видозмінити традиційну технологію проведення уроку є технологія «перевернутих» або інверсних уроків. «Перевернуте» навчання засноване на констатації відомих фактів:

- Усі учні вчаться по-різному, але на традиційному уроці учитель представляє навчальний матеріал, орієнтуючись на «середнього» учня. Індивідуальний підхід у такому разі неможливий.
- Значна частина урочного часу відводиться саме на подачу знань учителем і передбачає домашні завдання, часто перевантажені, причому дома учень залишається з навчальними проблемами сам на сам.
- Широка доступність глобального зв'язку створює можливості для доступу до будь-якої інформації та інтерактивного зв'язку із учителем.

Під час інверсного навчання учень засвоює навчальний матеріал до приходу у клас. Причому зміст та напрями вивчення теми учитель визначає самостійно і подає учню на відповідній інтерактивні платформі. Роль учителя у традиційній побудові навчального процесу – постачальник знань, учитель під час інверсного навчання – це свого роду фасилітатор, тобто професійний тренер – консультант, причому індивідуальний. В ході інверсного навчання учень отримує знання самостійно, опрацьовує матеріал у власному темпі і готується до виконання завдань. Учитель, у свою чергу, в ході проведення занять за «перевернутою» технологією вже не може просто перевіряти засвоєння знань, тут вже потрібні завдання на застосування отриманих знань, на визначення умінь і компетентностей. Дуже доречні у «перевернутому» навчанні групові форми роботи та проекти. А головна цінність даної технології – це розвиток самостійності учня, уміння застосовувати отриману інформацію, розвиток аналітичної діяльності, системної роботи. Адже головне завдання сучасної школи – розвиток умінь і навичок до самоосвіти.

У ході практичного впровадження інверсного навчання в систему навчально – виховного процесу ми зіткнулись з рядом проблем. Основні з них:

- Переважна більшість учнів не привчена до самостійної роботи та персональної відповідальності. Вони звикли до отримання інформації на уроці, заучування параграфу та його переказування під час опитування. Тут потрібно змінювати психологію як учителів, так і учнів.
- Робота учителя зі створення інформаційних ресурсів та розробку завдань на урок забирає дуже багато часу. Ця проблема вирішується переходом від поурочної оплати праці вчителя до погодинної у майбутньому.
- В ході роботи виникають технічні проблеми, але за умов системного підходу вони вирішувані.
- Багато потрібно зробити з методології інверсного та дистанційного навчання. Адже традиційні відомі методи та форми роботи наразі не підходять.
- Збільшується час на самостійну роботу учня. У результаті створюється враження надмірного навантаження учня під час освоєння ресурсів. Але насправді начальний час. який учень витрачає вдома не буде більшим, ніж традиційні домашні завдання. По-перше, учень буде позбавлений заучування матеріалу, виконання вправ і задач. По-друге, учень завжди може ознайомитись з навчальними ресурсами до уроку у будь який зручний для нього час.

Таким чином, можна констатувати, що технологія «перевернутого» навчання цікава, сучасна, спрямована на розвиваюче навчання. У перспективі, на наш погляд, у середній освіті відбудеться процес конвергенції між класно – урочною та дистанційною освітою і дана технологія зможе допомогти в цьому.

Інверсне навчання - не самоціль, а «плавний» перехід до змішаного навчання з поєднання класно – урочної системи та самостійної роботи учня. Більше того, сюди органічно вплітаються і елементи дистанційної освіти школярів. Використовуючи дану технологію, ми зможемо долучити учня до аналітичної та проектної роботи, вирішити проблему розвантаження робочого дня учня, позбутись репродуктивного навчання на уроках.

Елементи змішаного навчання вчитель може поєднувати з традиційною формою викладання. за необхідності, бажань та уподобань вчитель, впроваджуючи елементи змішаного навчання, може взяти відповідну тему, розділ або цілий курс. В цілому навчально – календарний план і система викладання не порушуються. Для впровадження елементів змішаного навчання потрібен лише комп'ютер для вчителя та наявність у школі бездротової мережі інтернет, щоб учні могли відвідувати навчальні ресурси, необхідні для виконання завдань, на уроці зі своїх мобільних пристроїв.

У ході дослідницько – експериментальної роботи ми на розуміння необхідності компетентністного підходу до організації навчально – виховного процесу. Це вимога XXI століття. У наш час знання самі по собі мало що вартують. Тому потрібно визначити, а які саме уміння здобуде учень, використавши набуті знання. Але і компетентністний підхід має впроваджуватись системно, інакше дискредитується сама ідея. У ході роботи стало зрозуміло, що починати роботу із організації навчального процесу потрібно з визначення переліку необхідних компетентностей, які має здобути учень, опанувавши тему, розділ, курс. Більше того, необхідним стає побудова своєрідного каркасу, тобто репозиторію компетентностей, як ключових, так і предметних, опираючись на який ми можемо створювати навчальні ресурси.

У процесі впровадження змішаного навчання вчитель має створити для учнів навчальні ресурси. Зміст навчальних ресурсів може бути різним, але відразу потрібно зауважити, що використання підручників у ході цієї роботи потрібно категорично заборонити. Параграф підручника як навчальний ресурс – це знову ж таки дискредитація. У таком у разі ми поховаємо ідею змішаного навчання. Єдине, що допустимо – це використання деяких фрагментів тексту підручника. Не треба забувати і про те, що наші підручники написані мовою, абсолютно не адаптовваною до вікових та інтелектуальних можливостей дитини. Тому у наших учнів помітна стійка ідіосинкразія до підручниікв.

Навчальний ресурс обов’язково має містити матеріал від учителя, у якому він в доступній формі має викласти матеріал уроку дітям. Це може бути текстовий файл, відеоурок, презентація із закадровим голосом учителя. На наш погляд, вже зараз, поки не пізно, потрібно на курсах підвищення кваліфікації, семінарах в інститутах післядипломної освіти вчити учителів методиці створення таких уроків.

Крім головного навчального ресурсу вчитель створює допоміжний ресурс, який доповнює головний і представляє собою статті, фільми, статистичні матеріали тощо. Допоміжний ресурс є своєрідним інструментом, який учень використовує на уроці.

Третьою складовою навчального ресурсу є завдання для самоперевірки учня – задачі, тестові завдання, вправи.

За умови створення репозиторію компетентностей ми маємо змогу сформувати персональний навчальний план учня, виконання якого буде відображатись на його сторінці.

Персональний навчальний план практично ілюструє відсоток компетентностей, який учень опанував, виконуючи завдання відповідного уроку. Прогрес виконання ПНП бачить учитель на своїй сторінці і має змогу оцінити його відповідним чином.

У ході впровадження елементів змішаного навчання ми реалізуємо дуже важливі завдання:

- робота учня стає виключно пошуковою, аналітичною, прикладною.
- органічними і доречними стають групові форми роботи, проектної діяльності учнів.
- відпадає проблема оцінок, навіть якщо предмет викладається у обсязі 1 год на тиждень, адже при змішаному навчанні учень отримує оцінку на кожному уроці.

Найбільшою проблемою при впровадженні змішаного навчання – це значний час, який вчитель має витрачати на створення навчальних ресурсів. І якщо вчитель має тижневе навантаження 1,5 ст., то йому надзвичайно важко охопити усі класи та усіх учнів цією формою роботи. Вирішити дану проблему можна тільки одним шляхом – змінити підходи до оплати праці вчителя, тобто зробити її не поурочною, а погодинною. Поурочна система оплати праці не є мотивуючою для методичної роботи вчителя, там присутній лише один мотив – «прочитав і пішов».

Неочікуваним результатом впровадження змішаного навчання може бути зниження середньої тематичної оцінки учня та зниження середньої успішності по класу. Адже при змішаному навчанні зникають поточні невмотивовані оцінки, оцінки, отримані після стояння біля дошки, виконане домашнє завдання (самостійно чи ні, це питання стає несуттєвим). Оцінка отримана учнем за опанування ЕОРу є наближеною до об'єктивної, тут випадкових оцінок не буде.

Наразі ми переходимо до експериментальної частини нашої дослідницько – експериментальної роботи. Звісно, що ми знаходимося на початковому шляху,

робимо тільки перші кроки, багато у чому ми рухались навпомацки, тому що, по великому рахунку, цього ще ніхто не робив в Україні. Ми навіть не протоптали стежку, ми тільки методом спроб і помилок шукаємо той крок, який укаже правильний напрям.

Тут доречно запитати, як діти сприймають дану технологію. Очевидно, що діти теж обтяжені стереотипами класно – урочної системи. Та наші учні, які не привчені працювати, користуються благами класно – урочної системи, адже, поки вчитель викладає, аж до хрипоти, навчальний матеріал, можна пограти в ігри, поспати, постирчати в соцмережах. За умов змішаного навчання таке неможливо – тут потрібно працювати. Перед закінченням формуючого етапу ДЕР ми провели анкетування серед учнів. Його результати:

Анкета для опитування учнів (Усі учні)

Запрошуємо тебе взяти участь в опитуванні стосовно якості уроків для «перевернутого» навчання.

1. Чи подобаються тобі уроки, проведені за технологією «перевернутого» навчання ?

а. Так 40% б. Ні 7% в. Частково 53%

2. Чи зрозуміло викладено для тебе зміст освітніх ресурсів, запропонованих учителем для самостійного опрацювання ?

а. Так 75% б. Ні 5% в. Частково 20%

3. Чи можеш ти самостійно підготуватися до уроку, користуючись поданими матер іалами ?

а. Так 67% б. Ні 3% в. Частково 30%

4. Наскільки складні для тебе завдання, які пропонує учитель для опрацювання на уроці ?

а. Дуже складні 2% б. Середньої складності 78% в. Нескладні 20%

5. Який урок, на твою думку, кращий для засвоєння навчального матеріалу?

а. Традиційний 59% б. «перевернутий» 41%

6. Чи є для вас зручною інтерактивна платформа, на якій ви знайомитесь з навчальним матеріалом?

а. Так 47% б. Ні 7% в. Частково 46%

7. Чи впливають розміщені в уроці матеріали на зростання твого інтересу до навчання?

а. Так 27% б. Ні 30% в. Частково 43%